

ประวัติของสุบินคำกาพย์

การศึกษาประวัติของวรรณกรรมเล่มใดเล่มหนึ่งทำให้เราทราบถึงภูมิหลังความเป็นมาของวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ อันจะช่วยเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาของวรรณกรรมนั้น ๆ ยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามหากวรรณกรรมเหล่านั้นเป็นวรรณกรรมที่มีหลักฐานเกี่ยวกับการแต่งระบุไว้อย่างชัดเจนก็ไม่เป็นปัญหาในการศึกษา แต่หากไม่มีหลักฐานการแต่งปรากฏหรือระบุไว้อย่างแจ่มชัด ก็จำต้องอาศัยการสันนิษฐานตามหลักฐานและเหตุผลเท่าที่ปรากฏ

วรรณกรรมเรื่องสุบินคำกาพย์ ฉบับที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งเป็นฉบับที่ผู้วิจัยถือเป็นหลักในการศึกษานั้น มิได้ระบุข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งไว้ อย่างไรก็ตามมีข้อมูลที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่าเรื่องสุบินนี้ น่าจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายแล้วแพร่ลงใต้ในสมัยกรุงธนบุรี และอาจแพร่มายังกรุงรัตนโกสินทร์ ในลักษณะที่ไม่สมบูรณ์ ผู้แต่งสุบินคำกาพย์จึงต้องแต่งซ่อมขึ้นให้สมบูรณ์ ดังที่อาจพิจารณาเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. เรื่องสุบินที่น่าจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย

นักวรรณคดีบางท่านเชื่อว่าสุบินส่วนวนไถ่นั้น น่าจะได้รับเค้าโครงเรื่องไปจากภาคกลางตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย เช่น ชุนอาเทศคดี ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่าท่านเองเชื่อว่าสุบินของภาคไถ่นั้น มีกำเนิดมาจากสุบินหลวงฉบับภาคกลาง^๑ นอกจากนั้น ประทีป ชุมพล ก็ได้เสนอรายชื่อวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่ได้เค้าโครงเรื่องจากภาคกลางไว้ในหนังสือวรรณกรรมภาคใต้ และในจำนวนรายชื่อวรรณกรรม

^๑สัมภาษณ์ชุนอาเทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส) ณ บ้านพักจังหวัดนครศรี-ธรรมราช เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๘.

เหล่านี้ก็มีชื่อสุบินรวมอยู่ด้วย^๑ และ ญัฐวุฒิ สุทธิสงคราม ก็ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับกลอนสวดเรื่องสุบินที่แทรกในบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า เป็นสุบินสำนวนเก่าคนละฉบับกับสุบินสำนวนใหม่ และคงแต่งตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเรียกกันตามปากว่าสุบินเมือง^๒

สิ่งที่น่าสนใจคือสุบินเมืองที่ ญัฐวุฒิ สุทธิสงคราม กล่าวถึงซึ่งเป็นสำนวนที่เจ้าเงาะหรือพระสังข์ในบทละครนอกเรื่องสังข์ทองสวดนั้น มีข้อความตรงกับสุบินกลอนสวดที่เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวกหน้า ๒๑๕)

ดังนั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ว่ามีสุบินสำนวนภาคกลางอยู่จริง และอาจแต่งในสมัยอยุธยาตอนปลายถึงที่ ราชตรี ผลาภิรมย์ ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่ว่ามีการสวดโอ้อวยหารรายเกิดขึ้นแล้วในสมัยพระเจ้าทรงธรรม และได้เปรียบเทียบสังข์ทองกลอนสวดกับวรรณคดีที่แต่งในสมัยอยุธยาตอนปลายบางเรื่อง เช่น บทละครนอกสมัยอยุธยาโดยเฉพาะทางคานสำนวนโวหารและการใช้คำแล้วจึงสรุปว่าสังข์ทองกลอนสวดน่าจะแต่งสมัยอยุธยาตอนปลาย อาจเป็นสมัยพระเจ้าทรงธรรมหรือหลังจากสมัยนี้ไม่นานนัก อย่างซากัสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ^๓

ตอนหนึ่ง ราชตรี ผลาภิรมย์ กล่าวถึงสำนวนในบทละครนอกสมัยอยุธยาไว้ว่า นิยมใช้สำนวนซ้ำ ๆ กัน เช่น สำนวนที่เกี่ยวกับอาการโกรธ มักจะใช้คล้าย ๆ กันว่าโกรธคิรีไฟผุย, โกรชอย่างยิ่งกว่าไฟผุยกัน และการเรียกชื่อคนในเรื่องมักนิยมใช้สร้อยคำว่า แม้อา เมียอา ลูกอา และ ฉายา . . .^๔

^๑ประทีป ชุมพล, วรรณกรรมภาคใต้ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศึกษาสัมพันธ์, ๒๕๑๕), หน้า ๖.

^๒ญัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, วรรณกรรมปากใต้ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, ๒๕๑๕), หน้า ๓๓.

^๓ราชตรี ผลาภิรมย์, "สังข์ทอง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๒๐, หน้า ๗๓.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

ถ้าจะเปรียบเทียบการใช้คำในสุบินกลอนสวด ฉบับต่าง ๆ ที่เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ก็กับการใช้คำในบทละครนอกดังกล่าวก็น่าจะเห็นว่าคล้ายคลึงกันหลายอย่าง เช่นปรากฏคำและสร้อยคำ ดังนี้

ก. ใช้คำว่า ฉายา เช่นบทที่ผู้เฒ่าทำนายว่า นางสุภาวดีจะมีกรรมและบทที่กล่าวถึงนางสุภาวดีไปหาผลไม้ในป่าดังนี้

ผู้เฒ่าจึงว่า นางนาฏฉายา เจ้าจกมีกรรม^๑
เมื่อเห็นนางฉายา เดินตามมือระกา^๒

ข. ใช้สร้อยคำว่า เมียอา แม่อา เช่น บทที่นางสุภาวดีรำพันตอนที่นายพรานเนสาถนินชีวิต และบทที่นางสุภาวดีห้ามบุตรไม่ให้บวชดังนี้

เจ้าพรานของเมียอา ไมยเอนดูลูกสายใจ^๓
ดังถาจะจาก พรวัดพรากแม่ไปย ไหยแม่อาไลย ลูกรักแม่อา^๔

จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า 'สุบิน' แต่งในสมัยอยุธยาตอนปลายทำนองเดียวกับสังข์ทองกลอนสวด

๒. สุบินสำนวนภาคกลางน่าจะแพร่ลงใต้ในสมัยกรุงธนบุรี

จากข้อสันนิษฐานในข้อ ๑ ที่ว่าเรื่องสุบินนี้ น่าจะมีต้นฉบับเดิมมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ทำให้คิดต่อไปว่าเรื่องสุบินนี้อาจแพร่ลงมาทางใต้ในสมัยเดียวกันหรือในสมัยกรุงธนบุรีก็ได้ แต่จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของสุบินสำนวนใต้ ฉบับพระครูวินัยธร (หรือที่เรียกกันว่าสุบินสำนวนเก่า ฉบับพระครูวินัยธร) นั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑คัดจากสุบินกลอนสวดฉบับขุนประดิษฐ์ ใ้หอสมุดแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑.

^๒คัดจากเรื่องเดียวกัน.

^๓คัดจากเรื่องเดียวกัน.

^๔คัดจากเรื่องเดียวกัน.

มีข้อมูลระบุว่าพระครูวินัยธร ใต้คนฉับสุบินส่วนวนไต้มาจากอำเภอฉวาง ในช่วงที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงส่งเจ้านราสุริยวงศ์มาครองเมืองนครศรีธรรมราช กิ่งที่ขุนอาเทศคคิได้เล่าไว้ในหนังสือสุบินส่วนวนเก่า (ส่วนวนภาคไต้) ว่า นายจี ปฐมบุหงศ์ ญาติผู้ใหญ่ของท่านได้บอกว่าพระครูวินัยธร วัชชายนา คำปลนา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ไปหาย่านปริศนาที่นอกเขาคือห้องที่อำเภอฉวางและได้เรื่องสุบินนี้มา ในช่วงนั้นพระครูวินัยชรมีอายุประมาณ ๑๔-๒๑ ปี และเป็นช่วงที่เจ้านราสุริยวงศ์มาครองเมืองนครศรีธรรมราช (พ.ศ. ๒๓๑๒-๒๓๑๕) เรื่องเจ้านราสุริยวงศ์มาครองเมืองนครศรีธรรมราชนี้ ขุนอาเทศคคิกล่าวว่ามีกล่าวไว้ในหนังสือชีวประวัติและผลงานของพระยาตรัง (ศรีจันทร์) ซึ่งเป็นคนรุ่นเดียวกับพระครูวินัยชร์^๑

ข้อมูลที่ระบุว่าเจ้านราสุริยวงศ์มาครองนครศรีธรรมราชใน พ.ศ. ๒๓๑๒ นี้ นับว่าตรงกับข้อมูลในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีที่กล่าวไว้ว่า

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองนครฯ ได้ในกลาง พ.ศ. ๒๓๑๒ แล้วให้เจ้าเจ้านครฯ เข้าไปให้ถึงกรุงกอน จึงปรึกษากันใหม่ แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าหลานเชอ เจ้านราสุริยวงศ์ไว้ครองเมืองนครศรีธรรมราช และให้พระยาราชสุภาวดีกับพระศรีไกรลาสอยู่ช่วยราชการ^๒

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้สันนิษฐานได้ว่าเรื่องสุบิน อาจแพร่ลงไต้ในสมัยกรุงธนบุรีหรือก่อนหน้านั้นไม่นานนัก และเกิดเป็นสุบินส่วนวนไต้ซึ่งเป็นต้นเค้าของสุบินส่วนวนไต้ ฉับพระครูวินัยชร์และฉับส่วนวนไต้อื่น ๆ ขึ้น

^๑ขุนอาเทศคคิ "บทนำเรื่อง" หนังสือสุบินส่วนวนเก่าวรรณกรรมของกวีชาวเมืองนครศรีธรรมราช (นครศรีธรรมราช : หน่วยประเคราะห์ศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๕.

^๒พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชพงศาวดารฉับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๓๔๐.

นอกจากนั้นยังมีสุบินกลอนสวดที่พบที่จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นของนางเช่อม เพิ่มลาก มีข้อความบางตอนที่คล้ายคลึงกับสุบินสำนวนเก่าฉบับพระครูวินัยธรมาก เช่น ตอนที่กล่าวถึง การแห่ศพของนายพรานเนสาทไปยังป่าช้า ดังนี้

สุบินสำนวนเก่า (ฉบับพระครูวินัยธร)	สุบินกลอนสวดฉบับที่พบที่จังหวัดพังงา
<ul style="list-style-type: none"> - นางปล้ำร่าวุ่นวาย จักขอตายไปตามฉวี โอโอพ้อทูนหัว มาเอาเมียไปค้ายหนา - หญิงชายเดินตามทาง เหยียบบิโยยงคังน่า ครั้นไปถึงป่าช้า อูคราววัฏรอบเหลี่ยมเมรุ - สามรอบแล้วปลงลง คนมันคงในกะเกณฑ์ ยกศพเข้าใส่เมรุ คึงเหนือพื้นเชิงตะกอน - ถวายทานแก่พระสงฆ์ แจกสมบงและจีวร ครั้นแล้วเนรทาบคอน หม้อข้าวปลาอาหาราม - จุกไฟใส่พื้นชุก พระเพลิงลุกขึ้นพลามพลาม คนยืนชั้ค้ำข้าม สามทีแล้วดูรักษา - ศพใหม่เป็นนุญผง พอค่ำลงชอบเวลา แตงควัขึ้นระทา จุกคอกไม้ให้คนดู <p>(สุบินสำนวนเก่า หน้า ๔๘)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - นางพริ้มร่าวุ่นวาย จะขอตายไปตามฉวี โอ ๆ พ้อทูนหัว มาเอาเมียไปค้ายทรา - ออียงชายเดินตามหลัง เหยียบบิโยยงคังน่า ๆ ครั้นไปถึงป่าช้า อูคะรามาวีเยรเมน - สามรอบแล้ววางลง คนมันคงอยู่ในเกน ยกสบบเข้าใส่เมน คึงเหมือนมนเชิงสะกอน - ถวายทานแก่พระสงฆ์ แจกสมบงและจีวร ครั้นแล้วเนนทาบคอน ทังเนื้อปลากับข้าวสาร - จุกไฟใส่พื้นทูก พระเพลิงลุกขึ้นพล่าม ๆ คนยืนทริบค้ำข้าม สามทีแล้วอยู่รักษา - พระเพลิงก็ใหม่สบบ ก็กลมค้ำยามสนทिया แตงควัขึ้นระทา จุกคอกไม้ให้คนดู <p>(จาก "วรรณกรรมภาคใต้" ของ ประทีป ชุมพล หน้า ๑๖๒)</p>

ทำให้เห็นว่าทั้งสองสำนวนนี้อาจจะมีที่มามีมาจากแหล่งเดียวกันได้ นอกจากนั้นแม้พระครูวินัยธรจะมีใคร่ระบุว่าตนฉบับสุบินสำนวนใหม่ที่ท่านได้มานั้น เป็นสำนวนประพันธ์ของใคร แต่ก็อาจสันนิษฐานได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทในการแต่งสุบินสำนวนใต้นั้นคือพระยาราชสุภาวดี เพราะนอกจากข้อมูลที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีว่า พระยาราชสุภาวดีได้รับแต่งตั้งให้ช่วยราชการ ณ เมืองนครศรีธรรมราช ในช่วงเวลาที่เจ้านราสูริยวงศ์ มาครองแล้ว ยังมีข้อมูลที่ระบุว่าพระยาราชสุภาวดีเป็นผู้ฝึกฝนและสนใจในการบำรุงวรรณคดีของชาติอยู่อีกด้วย ดังที่ปรากฏในคำนำเรื่องกฤษณาสนน้องคำฉันท์ ฉบับกรุงธนบุรี

ของกรมศิลปากรว่า

พระยาสุภาวดีผู้นี้จะเป็นใคร, เคยได้รับตำแหน่งอะไรมาก่อน ยังไม่สามารถทราบได้ในเวลานี้ แต่คาดว่าคงจะเป็นผู้รอบรู้ขนบธรรมเนียมแบบแผนทางราชการดี และทรงไว้เนื้อเชื่อใจจึงให้อยู่ช่วยราชการ ประกอบกับปรากฏว่าเป็นผู้เริ่มแต่งคำฉันท์กฤษณาสอนน้องฉบับนี้ด้วย ก็พอสมรูปว่าคงฝึกฝนและสนใจในการบำรุงวรรณคดีของชาติอยู่

นอกจากนั้นยังมีข้อมูลที่ระบุถึงผลงานการแต่งวรรณคดีเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ ส่วนนวนภาคใต้ ของพระยาราชสุภาวดีและภิกษุอินท์อีกด้วย ดังนี้

กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ฉบับกรุงธนบุรีนี้ บอกชื่อผู้แต่งไว้ในตอนท้าย ๒ คน คือพระยาราชสุภาวดี ผู้ช่วยราชการในกรุงนครศรีธรรมราช กับพระภิกษุอินท์ ไทช่วยแต่งคือ . . . ที่สันนิษฐานว่าแต่งในสมัยกรุงธนบุรีนั้น เพราะในคำฉันท์เรียกนครศรีธรรมราชว่า กรุง จึงน่าจะแสดงว่าอยู่ในสมัยที่นครศรีธรรมราชเป็นประเทศราชครั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี^๒

สิ่งที่น่าสนใจคือมีแนวคิดที่แสดงความจงรักภักดี ยกย่องให้ความสำคัญกับพระมหากษัตริย์ ปรากฏในกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ฉบับกรุงธนบุรี ซึ่งคล้ายคลึงกับความคิดของนายพรานเนสาทในสุบินส่วนวนเก่า ดังนี้

กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ฉบับกรุงธนบุรี หน้า ๒๐	สุบินส่วนวนใต้ฉบับพระครูวินัยธร หน้า ๓๖-๓๗
แสดงผิคนผู้ยินดีฉัน มิเท่านรินทร์ บรรราชไค้คิเตียน เสียดรียศอาจาเกียรติ ความสุขจักเนียร จะนำความโศกมากมี	คนชังไปทั้งสิ้น เจ้าแผ่นดินไม่ชังคน ประเสริฐเป็นมรรคผล ความทุกข์ภัยไม่เคืองครือ ร้อยปากว่าดีล้ำ จะยังคำเจ้านายหรือ ท่านยกค่าเกี้ยวลือ ย่อมมีหน้าเท่าวันตาย

กรมศิลปากร, กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ฉบับกรุงธนบุรี, พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นางอ้อม ศัญญาศ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, ๒๔๘๘), หน้าค่านำ.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้าค่านำ.

จากข้อมูลที่เกี่ยวกับพระยาราชสุภาวดีผู้ที่สนใจในการบำรุงวรรณคดีของชาติ และมีผลงานการแต่งวรรณคดีกฤษณาอุกค้ำฉันทน์ฉบับธนบุรีร่วมกับภิกษุอินท์ และในกฤษณาอุกค้ำฉันทน์ฉบับนี้ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่คล้ายคลึงกับสุบินสำนวนใต้ ฉบับพระครูวินัยธรมากดังกล่าวแล้ว ทำให้สันนิษฐานได้ว่าหากมีสุบินฉบับภาคกลางจริง ก็น่าจะแพร่ลงไปในระยะนี้เอง เพราะหากเรื่องสุบินแพร่หลายในภาคกลางก็น่าจะเป็นเรื่องแปลก ที่พระยาราชสุภาวดีจะนำเค้าโครงเรื่องมาให้ภิกษุอินท์แต่งฉบับท้องถิ่นขึ้น ผู้แต่งอาจเป็นภิกษุอินท์ก็ได้ เพราะเคยร่วมงานกับพระยาราชสุภาวดีมาก่อน นอกจากนั้น จากข้อมูลที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพระครูวินัยธรมิได้แต่งสุบินสำนวนใต้ขึ้นเองทั้งหมด เป็นเพียงการแต่งซ่อมให้สมบูรณ์และการค้นพบสุบินกลอนสวดที่จังหวัดพังงา ที่มีข้อความคล้ายคลึงกับสุบินสำนวนใต้ของพระครูวินัยธร ก็น่าจะทำให้สันนิษฐานได้ว่าเรื่องสุบินนี้แพร่หลายมากในภาคใต้ และน่าจะบ่งชี้ว่าเรื่องสุบินฉบับดั้งเดิมของทางใต้น่าจะเป็นหนังสือที่ชนในภูมิภาคนั้นยอมรับความดีเกินทั้งในคำเนื้อหาและมีมือการประพันธ์ ซึ่งควรจะเป็นผลงานของกวีระดับชาติของใต้อาจเป็นภิกษุอินท์ก็ได้ เพราะเป็นกวีพระชาวใต้ที่เด่นอยู่เพียงท่านเดียวในประวัติวรรณคดีไทยสมัยธนบุรี และสุบินสำนวนท้องถิ่นก็อาจแพร่หลายในจังหวัดทางใต้ในช่วงนี้เอง จนกระทั่งพระครูวินัยธรไม่ได้เรื่องนี้มาจากฉวางคังที่มีหลักฐานปรากฏดังกล่าวแล้ว

๓.๘ สุบินคำกาพย์ฉบับที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ น่าจะมีที่มาจากสุบินสำนวนใต้และน่าจะแต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นักวรรณคดีรุ่นหลังที่ศึกษาสุบินคำกาพย์ ฉบับที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ บางท่าน เชื่อว่าสุบินคำกาพย์นี้น่าจะมีที่มาจากทางใต้ เช่น ขวัญติรักพงศ์ ที่สันนิษฐานไว้ค่อนข้างชัดเจนโดยพิจารณาจากเนื้อหาและสำนวนภาษา ดังนี้

ในคำนำเรื่องกฤษณาอุกค้ำฉันทน์ฉบับกรุงธนบุรีของกรมศิลปากรระบุว่าภิกษุอินท์บอกไว้เป็นท่านองว่ากฤษณาอุกค้ำฉันทน์ของเก่ามีอยู่แต่ลบเลือนไปเสีย พระยาราชสุภาวดีและท่านจึงแต่ง (ซ่อม) ขึ้นใหม่ให้เป็นเรื่องบริบูรณ์ นอกจากนั้นในคำนำนั้นเองกรมศิลปากรยังได้สันนิษฐานว่ากฤษณาอุกค้ำฉันทน์ฉบับดั้งเดิม อาจมีมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

๑. คำศัพท์ที่เป็นภาษาถิ่นบักขีไค้ในหนังสือเรื่องนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ร่องไห ไชว่า ว่า ฐู ไชว่า แล เสือ ไชว่า สาค เป็นต้น

๒. ตรงที่เป็นคำศัพท์ภาษาถิ่นบักขีไค้ ถ้าวางนำคำทางภาคกลางมาแทนก็จะไม่สัมพันธ์หรือมีความคล่องจองกัน

๓. สุนิบคักภาพย์คำเนิ่นเรื่องเร็ว และได้เนื้อหาในทุกคักกลอนซึ่งตรงกับลักษณะหนังสือที่ขบสวดกันทางบักขีไค้ นอกจากนั้นคำประพันธ์นิยมใช้ภาพย์เป็นพื้น ซึ่งเป็นความนิยมของชาวบักขีไค้โดยแท้

๔. มีคำหรือข้อความที่คัดพวยงค์ อะ ออก เพื่อให้คำสั้นอยู่มากมายซึ่งเป็นความนิยมของชาวบักขีไค้ทั่ว ๆ ไป เช่น ชมันสคบคลาย ฐานคักอกลอก เป็นต้น

๕. ประเพณีมหรสพและการเล่นต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในสุนิบคักภาพย์ ตรงกับประเพณีมหรสพของทางใต้อย่างยิ่ง เช่น การทำบุญเคื่อนสิม การชักพระ การเล่นหนังมโนหรานมยานคีเคง และหัวลานชนกัน สิ่งเหล่านี้เป็นของภาคใต้โดยเฉพาะ

๖. ในเครื่องราชบรรณาการกล่าวถึงคีมุกรวมอยู่ด้วย ซึ่งเมืองที่ส่งคีมุกราน่าจะเป็นภาคใต้ของประเทศไทย^๑

นอกจากนั้น ชวน เพชรแก้ว ก็ได้เสนอความเห็นไว้ในหนังสือสุนิบส่วนวนเก่า ฉบับพระครูวินัยธรว่า

ผู้เขียนใครจะเสนอความเห็น ว่า สุนิบคักภาพย์ที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น เนื้อหาในคตอนคน ๆ นานะมาจากแหล่งเดียวกันกับหนังสือ สุนิบส่วนวนเก่าของบักขีไค้ ซึ่งเป็นส่วนวนของพระครูวินัยธร วัชชายนุา แต่ที่ถอยคำส่วนวนบางคตอนแตกค่างกันไปบางนั้น เนื่องมาจากการคัดลอกค่างครั้งหรือจากคำมอกเลาหรือการท่องจำซึ่งอาจจะมิดเพี้ยนไปบ้าง นอกจากนั้นส่วนวนในคตอนปลายของเรื่องซึ่งแตกค่างกันบางนั้น อาจจะเนื่องมาจากการแต่งซ่อมเสริมเข้าไป . . .^๒

นอกจากนั้นเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องสุนิบทั้งสองส่วนวน (สุนิบส่วนวนเก่าฉบับพระครูวินัยธร และสุนิบคักภาพย์ฉบับที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕)

^๑ชวัญทิ รัถพงศ์, "วิจารณ์เรื่องสุนิบคักภาพย์" วารสารศิลปากร, ปีที่ ๑๕ เล่มที่ ๒ (กรกฎาคม, ๒๕๑๔), หน้า ๕๔-๕๗.

^๒ชวน เพชรแก้ว, "คำนำเสนอ" สุนิบส่วนวนเก่า, หน้า ๕.

๘ โดยละเอียดแล้วพบว่า มีเนื้อหาและส่วนงานการประพันธ์คล้ายคลึงกันมากหลายตอน เช่น บทไหว้ครูจะมีการกล่าวถึงการไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ฯลฯ เหมือนกัน นอกจากนี้บทเริ่มเรื่อง บทบรรยายความฝันของนางสุภาวดี บทบรรยายนางสุภาวดีถูกลงโทษ ในนรก จะมีเนื้อหาและการใช้ถ้อยคำใกล้เคียงกันมากดังนี้ |

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุบินส่วนวนเก่า		สุบินค่ากาพย์	
๑. บทคนหรือบทไหว้ครู			
ข้าช้อถวายเป็นมงคล	ขอรพระนมขึ้นเหนือเคียร	หัดถักตั้งมงคล	ขอพระนมขึ้นเหนือเคียร
ต่างคอกประทุมเทียน	บริสุทธิบูชา	สิบนิ้วข้าคือเทียน	บริสุทธิบูชา
วรบาทพุทธกัจจกร	และลายลักษณ์ทั้งซ้ายขวา	วรบาทกัจจกร	มีลายลักษณ์ทั้งซ้ายขวา
ประเสริฐงามโลสภา	ยิ่งกว่าเขียนด้วยน้ำทอง	ประเสริฐงามนักหนา	ยิ่งกว่าเขียนด้วยน้ำทอง
วรบาทพระชินสีห์	สร้างบารมีมากกายกอง	ข้าไหว้พระชินศรี	สร้างบารมีมากกายกอง
หวังจะไปรศัสตัวทั้งอง	ให้จากโหมและโผยกัย	หวังจะไปรศโลกทั้งอง	ให้พ้นจากมลทินภัย
ขอนบพระปิฎกสิทธิ์ธรรม	อันลิล้ำพันอุปมัย	ไหว้พระปิฎกธรรม	อันลิล้ำพันอุปรโมย
พระสุทรพระวินัย	พระปรมัตถ์มากเหลือตรา	พระสุทรพระวินัย	พระปรมัตถ์มากเหลือตรา
สามหมื่นทั้งแปดพัน	พระธรรมชั้นตรีเทศนา	ไหว้พระอรียสงฆ์	อันท่านทรงซึ่งลิกษา
ฝูงสัตว์ทั่วโลก	แจ้งบาปบุญทุกประการ	หวังจะไปรศฝูงประชา	ให้อยู่สุขจำเวิญผล
ไหว้พระอรียสงฆ์	อันท่านทรงศิลาจาร	ไหว้แก้วทั้งสามดวง	อันใหญ่หลวงขอมงคล
จำเวิญพระกัมมัฐาน	เป็นไมตรีทุกวิสลา	ขอสวัสดิเคชาผล	มีแก่ข้าทุกเพรางาย
คือคงประทับทอง	คามส่งส่องพระศาสดา	ไหว้คุณพระอุปัชฌาย์	ปิตุมารกาข้าทั้งหลาย
ให้สว่างแก่เทวดา	หม่อมบุษย์อันมีกมน	เมตคาคือว่าให้	ข้านี้ได้ซึ่งธรรมมา

สุบินส่วนวนเกา	สุบินค่ากาพย์
<p>ไหว้แก้วทั้งสามดวง อันใหญ่หลวงยกมวงคล ขอสวัสดิศัตถ์ถาวร มีแก้วห้าทุกหญิงชาย ขอแคล้วความทุกข์โศก อุบัติโรคงเห็นอกหาย จักแดงเรื่องนิยาย ความสติปัญญาดี (สุบินส่วนวนเกา หน้า ๒๐)</p>	<p>ไหว้คุณทุกค่าเช่า อยู่เหนือเกล้าปกเกล้า โพลภัยอันใดมา ขอให้ไกลอย่าใกล้กราย ขอแคล้วความทุกข์โศก อุบัติโรคงเห็นอกหาย จักแดงเรื่องนิยาย ความสติปัญญาดี (สุบินค่ากาพย์ หน้า ๑)</p>
<p>๒. บทเริ่มเรื่อง</p> <p>ปางโพ้นโพธิสัตว์ องค์หนึ่งสันตัก ขนุศรศรี กล้าหาญชาญณรงค์ ทรงอิทธิฤทธิ์ ครองเมืองสาวดี เป็นเอกกรุงไกร</p> <p>มีบาทบริจา รูปโฉมโสภา สิบห้าปีใหม่ ผิวเนื้อเหลืองขม้น กลิ่นหอมเอาใจ เกษาประไพ</p> <p>ไรเกษะตากัน</p> <p>พระพักตร์ผ่องผาด งามจริงยิ่งวาด คิ้วค้อมเกาทัณฑ์ เนตรคือตาทราย พรายแสงเมลิองมัน ระไบพระกรรม ปานกลีบอุบล</p>	<p>๒. บทเริ่มเรื่อง</p> <p>ปางโพ้นมีกษัตริย์ องค์หนึ่งสันตัก ขนุศรศรี กล้าหาญชาญณรงค์ ทรงอิทธิฤทธิ์ ครองเมืองสาวดี เป็นเอกกรุงไกร</p> <p>มีบาทบริจา รูปโฉมโสภา สิบห้าปีใหม่ ผิวเนื้อเหลืองขม้น กลิ่นหอมชื่นใจ เกษาประไพ</p> <p>ไรเกษะทะละกัน</p> <p>พระพักตร์ผ่องผาด งามจริงยิ่งวาด คิ้วค้อมเกาทัณฑ์ เนตรคือตาทราย พรายแสงเมลิองมัน ระไบพระกรรม ปานกลีบอุบล</p>

สุบินสำนวนเก่า	สุบินคำกาพย์
<p>นาสิกขอแก้ว แก้มละอองผ่องแย้ว เจียรจันทรมณฑล โอรุคือชากจิม ยิ้มชอบใจคน ระเบียบพระหนัด ถ้วนสามสิบสอง (สุบินสำนวนเก่า หน้า ๒๑)</p>	<p>นาสิกขอแก้ว นวลละอองผ่องแย้ว แจ่มจันทรมณฑล โอรุคือชากจิม ยิ้มชอบใจคน ระเบียบพระหนัด ถ้วนสามสิบสอง (สุบินคำกาพย์ หน้า ๒)</p>
<p>๓. บทที่บรรยายความฝันของนางสุภาคี ยังมีคาบส พระผู้ทรงพรต เกษาเลื่อมเหลือง มือชุนฉวี มีคำควรเมือง เหาะเห็นรุ่งเรือง มาในเวหา เหลียวแลเห็นนาง สมาธิแหวะวาง ลอยเลื่อนลงมา หยุคยีนเสด็จลง ตรงหน้าฉายา ถามว่าสีกา จักจรแห่งใด นางนบนอบไหว้ แพบศินท้านไท้ ฤทธิฤทธิไกร บอกว่าหลงอยู่ บอรู้ที่ไป มีคมนธน์ใจ รั้าให้อางขนาง จึงพระฤาษี หยิบควงมณี ยื่นให้แก่นาง ยกมือขึ้นชี้ นี่แหละหนทาง เจ้าอย่าแหวะวาง เดินไปตามตรง (สุบินสำนวนเก่า หน้า ๓๑-๓๒)</p>	<p>ยังมีคาบส เอกองค์ทรงพรต กาสำผ้าเหลือง มือชุนฉวี อันคำควรเมือง เหาะเห็นรุ่งเรือง มาในเวหา เหลียวแลเห็นนาง สมาธิแหวะวาง ลอยเลื่อนลงมา เชอจึงเสด็จลง ตรงหน้าฉายา ถามว่าสีกา จักจรแห่งใด นางนบนอบไหว้ แพบเท้าท้านไท้ ฤทธิฤทธิไกร บอกว่าหลงอยู่ บรูู้ที่จะไป มีคมนธน์ใจ รั้าให้อางขนาง จึงพระฤาษี เอาควงมณี ยื่นให้แก่นาง ยกมือขึ้นชี้ นี่แน่หนทาง เจ้าอย่าแหวะวาง เดินไปแต่ตรง (สุบินคำกาพย์ หน้า ๓๔)</p>

สุบินส่วนวนเก่า	สุบินคำกาพย์
<p>๔. บทที่บรรยายนางสุภาศีกุลลงโทษในรอก</p> <p>เขาจึงยกมือผลักไส วางเข้ากองไฟ</p> <p>อันลูกพิลึกพิงกลัว</p> <p> เกษะบุญลูกบวชตัว บันดาลคอกบัว</p> <p> ผูกขึ้นกลางเปลวอัคคี</p> <p> บัวทองบานรับชนนี คลี่กลีบเกษี</p> <p> ก็หอมระรื่นชื่นใจ</p> <p> ฝนทิพย์คกลงทันใด เป็นเม็คใหญ่ใหญ่</p> <p> ถูกหม้อโลหะทำลาย</p> <p> ถ่านเพลิงที่แคงคับหาย นรกทั้งหลาย</p> <p> ก็เย็นคือย่านคองคา</p> <p> ฝูงสัตว์บรกร เทาทุกขา ขึ้นชมหน้าคา</p> <p> เสมือนปลาคองฝนริกรัว</p> <p> ชาวนรกกยกมือท่วมหัว คูช้ำคล้ายตัว</p> <p> เพราะบุญของแม่แท้จริง</p> <p>(สุบินส่วนวนเก่า หน้า ๓๕)</p>	<p>เขาจึงยกมือผลักไส ขวางเข้าในไฟ</p> <p>อันลูกพิลึกพิงกลัว</p> <p> เกษะบุญลูกบวชตัว บันดาลคอกบัว</p> <p> ผูกขึ้นกลางเปลวอัคคี</p> <p> บัวทองบานรับชนนี กลีบกลื่นมาลี</p> <p> ก็หอมระรื่นชื่นใจ</p> <p> ฝนสวรรค์คกลงค้วยไว เป็นเมลิคใหญ่ใหญ่</p> <p> ก็เย็นคือหยาดคองคา</p> <p> ฝูงสัตว์บรกร เทาทุกขา ขึ้นชมหน้าคา</p> <p> เหมือนปลาคองฝนริกรัว</p> <p> ชาวนรกกยกมือท่วมหัว คูช้ำคล้ายตัว</p> <p> เพราะบุญของแม่แท้จริง</p> <p>(สุบินคำกาพย์ หน้า ๖๓)</p>

ดังนั้นจากข้อสันนิษฐานของ ชวัญดี รักพงศ์ และ ชวน เพชรแก้ว ตลอดจนการเปรียบเทียบส่วนวนการประพันธ์ของสุบินส่วนวนเก่าฉบับพระครูวินัยธรและสุบินค่ากาพย์ จะเห็นได้ว่าสุบินค่ากาพย์มีข้อความคล้ายคลึงกับสุบินส่วนวนเก่าฉบับพระครูวินัยธรมากดังกล่าวดังนั้นน่าจะสรุปได้ว่าสุบินค่ากาพย์ฉบับที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ นี้ ได้รับอิทธิพลจากสุบินส่วนวนเก่าฉบับที่พระครูวินัยธรได้มาหรือมีฉะนั้นก็อาจจะไต่ค้นเรื่องมาจากแหล่งเดียวกันแล้วนำมาแต่งเพื่อให้สมบูรณ์ขึ้น ส่วนการที่สุบินส่วนวนเก่าฉบับของพระครูวินัยธร หรือสุบินส่วนวนในต้นฉบับที่เป็นหลัก จะแพร่มายังกรุงเทพมหานครได้อย่างไรนั้น อาจพิจารณาได้จากคำอธิบายของ ชวน เพชรแก้ว ที่อธิบายไว้ในหนังสือสุบินส่วนวนเก่า ดังนี้

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หลังจากสร้างกรุงเทพมหานครแล้ว ทรงมีพระราชประสงค์จะฟื้นฟูขนบธรรมเนียมราชการให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เหมือนอย่างสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงโปรดฯ ให้สืบหาคำรับคำราชาฯ ที่มีฉบับเหลืออยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช มาสอบทานกับกระบวนการพิธีกรรมที่ทำครั้งกรุงธนบุรี เมื่อชำระแก้ไขแล้วก็ตั้งเป็นคำราชาพระราชพิธีสำหรับพระนคร ซึ่งพิธีกรรม ณ เมืองนครศรีธรรมราชนั้นได้ทำต่อมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

นอกจากนั้นหากพิจารณาจากประเด็นที่ว่าสุบินส่วนวนภาคกลางน่าจะแพร่ลงภาคใต้ในสมัยกรุงธนบุรีก็ตั้งที่ผู้วิจัยสันนิษฐานไว้แล้ว การที่สุบินส่วนวนใต้จะแพร่กลับมายังภาคกลางก็น่าจะอยู่ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ โดยที่สุบินส่วนวนใต้อาจเป็นคำราเล่มหนึ่งจากนครศรีธรรมราชที่แพร่มายังกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในโอกาสนี้เอง

ดังนั้นการสันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของสุบินค่ากาพย์ฉบับที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ นี้ อาจสรุปได้ว่า

---

^๑ชวน เพชรแก้ว, อ้างจากอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม ๒ ของราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๕๕๒-๕๕๓.

๑. ในคําานเนื้อหา สุนินคํากาพยนํ้าจะไ้รับอิทธิพลจากสุนินส่วนวนไ้
ซึ่งอาจเป็นฉบับที่พระครูวินัยธรไ้มา หรือมีฉนั้นก็อาจจะไ้ค้นเรื่องมาจากแหล่งเดียวกัน
๒. ในคํานระยะเวลาที่แต่ง สุนินคํากาพยนํ้าจะแต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนคั้น แต่จะเป็นรัชกาลไ้ไ้นไม่อาจระบุไ้แน่นอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย